

ŠKOLNÍ STRATEGIE

PRIMÁRNÍ PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ

2019 – 2024

1. Úvod

Doba, kdy dítě navštěvuje **základní školu**, je pro jeho vývoj velmi důležitým obdobím a proto nese určitý podíl odpovědnosti na tomto vývoji kromě rodiny také škola. Na dítě **mají vliv** především **pedagogové školy, školní prostředí a klima třídy**, které je dítě součástí. Je tedy nutné, aby škola předcházela vlivům, které by dítě mohly ohrozit na jeho zdraví, a zároveň řešila projevy rizikového chování. **Zdraví** v tomto případě chápeme jako **tělesný stav** bez nemoci či vady, ale i **duševní a sociální pohodu**.

Jsme přesvědčeni, že realizací **primární prevence** ve školním prostředí můžeme pozitivně **působit na postoje a hodnoty** dětí a to i na ty, které nemají dostatečně funkční rodinné či sociální zázemí. Efektivita preventivní práce je navíc u dětí vyšší než v případě dospělých jedinců. Při realizaci účinných primárně preventivních programů je vhodné oslovovat cílovou skupinu v jejím přirozeném prostředí či v její komunitě.

Primární prevence rizikového chování je z výše uvedených důvodů jednou z **hlavních priorit** naší školy. Snažíme se našim žákům poskytovat **dlouhodobou a systematickou primární prevenci**, která je určena všem a přitom respektuje věk dětí a jejich osobnostní nastavení.

2. Podklady Školní strategie primární prevence rizikového chování (dál Školní preventivní strategie)

Školní preventivní strategie je v souladu s těmito dokumenty:

- Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže (vydáno MŠMT na období 2019 – 2027)
- Zákon č.561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon)
- Zákon č. 82/2015 Sb. (novela školského zákona)
- Vyhláška 72/2005 o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních
- Metodické doporučení MŠMT č.j. 21 291/2010-28 k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních
- Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy, č.j. 21 149/2016 k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních
- Metodický pokyn MŠMT, č.j.: 10 194/2002-14 k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví
- Metodický pokyn, č.j. 37 014/2005-25 k zajištění bezpečnosti ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných MŠMT

3. Školní preventivní strategie

- je **dlouhodobým** preventivním programem pro školy a školská zařízení
- je **součástí školního vzdělávacího programu**, který vychází z příslušného rámcového vzdělávacího programu, popř. přílohou dosud platných osnov a učebních plánů
- vychází z **omezených časových, personálních a finančních investic** se zaměřením na nejvyšší efektivitu
- jasně **definuje** dlouhodobé a krátkodobé **cíle** a je naplánována tak, aby **mohla být řádně uskutečňována**
- přizpůsobuje se **kulturním, sociálním či politickým okolnostem i struktuře školy** či specifické populaci jak v rámci školy, tak v jejím okolí, **respektuje rozdíly** ve školním prostředí
- **oddaluje, brání nebo snižuje** výskyt **rizikových** forem chování, zvyšuje schopnost žáků činit **informovaná a zodpovědná rozhodnutí**
- má **dlouhotrvající výsledky**, pojmenovává problémy z oblasti rizikových forem chování
- **pomáhá zejména** těm jedincům, kteří pocházejí **z nejvíce ohrožených skupin** (minoritám, cizincům, pacientům či dětem) při zajištění jejich lidských práv a povinností
- podporuje **zdravý životní styl**, tj. harmonickou rovnováhu tělesných a duševních funkcí s pocitem spokojenosti, chuti do života, tělesného i duševního blaha (výchova ke zdraví, osobní a duševní hygiena, výživa a pohybové aktivity)
- poskytuje **podněty** ke zpracování **Minimálního preventivního programu**

4. Rizikové chování

Pojem **rizikové chování** nahradil dříve užívaný termín sociálně-patologické jevy. Je zřejmé, že aktivity, které zapadají do rámce rizikového chování, nelze označit jako patologické, jelikož v **primární prevenci** jde především o jejich **předcházení**. Podle Miovského (2015, str. 28) pojmem rizikové chování rozumíme „*takové chování, v jehož důsledku dochází k prokazatelnému nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a dalších rizik pro jedince nebo společnost*“.

Podle mnoha studií **patří** do určité míry projevy rizikového chování **k období dospívání**, které je typické hledáním svého já, svých možností a hranic. Je proto nezbytné rozlišovat, v jakém případě se jedná o tuto skutečnost a kdy už se jedná o chování, které vykazuje riziko patologických změn.

Primární prevence rizikového chování u žáků se zaměřuje prioritně na předcházení rozvoje rizik, které směřují zejména k následujícím rizikovým projevům v chování žáků:

1. **agrese, šikana, kyberšikana a další rizikové formy komunikace prostřednictvím multimédií, násilí, domácí násilí, krizové situace spojené s násilím, vandalismus, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus a xenofobie, homofobie, krádeže, loupeže, vydírání, vyhrožování**
2. **záškoláctví**
3. **závislostní chování, užívání všech návykových látek, netolismus, gambling**
4. **rizikové sporty a rizikové chování v dopravě, prevence úrazů**
5. **spektrum poruch příjmu potravy**
6. **negativní působení sekt**
7. **sexuální rizikové chování**

Od roku 2010, kdy bylo Metodické doporučení vydáno, k němu bylo připojeno celkem 22 tematických příloh rozšiřujících metodickou pomoc školám a školským zařízením o další projevy rizikového chování např. **Syndrom CAN, Krádeže, Krizové situace spojené s násilím, Netolismus, Sebepoškozování, Nová náboženská hnutí, Příslušnost k subkulturám, Domácí násilí, Hazardní hraní, Dodržování pravidel prevence vzniku problémových situací týkajících se žáků s PAS** ve školách a školských zařízeních.

5. Primární prevence

Základním principem primární prevence rizikového chování u žáků je výchova k předcházení a minimalizaci rizikových projevů chování, ke zdravému životnímu stylu, k rozvoji pozitivního sociálního chování a rozvoji psychosociálních dovedností a zvládnání zátěžových situací osobnosti. Jedná se o oblast zabývající se prevencí s cílem **zabránit** výskytu rizikového chování v daných oblastech, nebo co nejvíce **omezit škody** působené jejich výskytem mezi žáky.

Specifická primární prevence – aktivity a programy, které jsou zaměřeny specificky na předcházení a omezování výskytu jednotlivých forem rizikového chování žáků

Jedná se o:

- a) všeobecnou prevenci - je zaměřena na širší populaci, aniž by byl dříve zjišťován rozsah problému nebo rizika
- b) selektivní prevenci - je zaměřena na žáky, u nichž lze předpokládat zvýšený výskyt rizikového chování
- c) indikovanou prevenci - je zaměřena na jednotlivce a skupiny, u nichž byl zaznamenán vyšší výskyt rizikových faktorů v oblasti chování, problematických vztahů v rodině, ve škole nebo s vrstevníky

Nespecifická primární prevence – veškeré aktivity podporující zdravý životní styl a osvojování pozitivního sociálního chování prostřednictvím smysluplného využívání a organizace volného času, například zájmové,

sportovní a volnočasové aktivity a jiné programy, které vedou k dodržování určitých společenských pravidel, zdravého rozvoje osobnosti, k odpovědnosti za sebe a své jednání. Tento typ prevence je významný v kontextu aplikace různých efektivních a vyhodnotitelných specifických programů.

Efektivní primární prevence – kontinuální a komplexní programy, interaktivní programy v menších skupinách, vytváření dobrého klimatu ve třídě a skupině, především programy pomáhající odolávat žákům sociálnímu tlaku zaměřené na zkvalitnění komunikace, osvojování a rozvoj sociálně emočních dovedností a kompetencí, konstruktivní zvládání konfliktů a zátěžových situací, odmítání legálních a nelegálních návykových látek, zvyšování zdravého sebevědomí a sebehodnocení, posilování odvahy, stanovování realistických cílů, zvládání úzkosti a stresu apod. Principy efektivní a vyhodnotitelné prevence jsou založeny na soustavnosti a dlouhodobosti, aktivitě, přiměřenosti, názornosti, uvědomělosti.

Neúčinná primární prevence:

- a) zastrašování a triviální přístup: „prostě řekni ne“, citové apely, pouhé předávání informací, samostatně realizované jednorázové akce, potlačování diskuse, stigmatizování a znevažování osobních postojů žáka/studenta, přednášky, pouhé sledování filmu, besedy s bývalými uživateli (ex-usery) na základních školách, nezapojení žáků/studentů do aktivit a nerespektování jejich názorů, politiku nulové tolerance na škole a testování žáků jako náhražku za kontinuální primární prevenci
- b) hromadné kulturní či sportovní aktivity nebo návštěva historických a kulturních památek, by měly být pouze doplňkem, na který by měla vždy navazovat diskuse v malých skupinkách

6. Vnitřní zdroje

6.1 Charakteristika školy

ZŠ Studentská Mnichovo Hradiště je **středně velká** škola. Je to úplná škola **s devíti postupovými ročníky**. Budovy a prostory školy jsou koncipovány **pro 700 žáků**. Značná část žáků do školy dojíždí z okolních obcí a vesnic. Škola je spádovou školou pro okolní neúplné školy. Výuka probíhá celkem **ve třech budovách**. **Hlavní budova** školy se nachází v klidném prostředí, je obklopena parkem a vlastním sportovním areálem mimo hlavní komunikaci, což umožňuje zajistit bezpečnost dětí i pohybové aktivity v rámci vyučování. **V druhé budově** školy **na Masarykově náměstí** je umístěna část 1. stupně (1. – 3. ročník) a školní družina. Ve třetí budově **ve Veselé** (místní část města) sídlí dvě třídy (dvoutřídky) 1. – 4. ročníku a jedno oddělení školní družiny.

Škola je **dobře vybavena** učebnicemi a **učebními pomůckami**. Na odborné učebny navazují kabinety a bohaté sbírky učebních pomůcek. Škola je dále vybavena **interaktivní technikou**. Hlavní budova školy slouží celému druhému stupni a vyšším třídám prvního stupně (4. a 5. ročník). V této budově sídlí vedení školy, jsou zde všechny odborné učebny a kabinety se sbírkami, **školní dílna, kuchyňka a dvě učebny informatiky**. Součástí hlavní budovy je modernizovaná školní jídelna, sál, dvě tělocvičny a přestávková herna. V areálu školy se nachází prostorný **areál školního hřiště, skleník s pozemkem**, zahradní domek **s keramickou dílnou a venkovní odpočinková plocha**, která se využívá při pěkném počasí hlavně o velké a polední přestávce. **Tělocvičny** spolu s venkovními hřišti **slouží potřebám školy i veřejnosti**. V části hlavní budovy sídlí v pronajatých prostorech místní Gymnázium.

6.2 Personální zajištění

Na začátku školního roku 2017/2018 bylo vytvořeno **Školní poradenské pracoviště**, které tvoří **školní metodik prevence, výchovný poradce, školní psycholog a speciální pedagog**. Jeho členové se pravidelně scházejí. Úzce spolupracují také s vedením školy a třídními učiteli.

Školní metodik prevence

- spoluvytváří Minimální preventivní program a podílí se na jeho realizaci a hodnocení
- metodicky vede pedagogy v oblasti primární prevence a koordinuje jejich aktivity
- spolupracuje s orgány státní správy a samosprávy, s odbornými pracovišti, s organizacemi a institucemi, které působí v oblasti prevence
- účastní se výchovných komisí, v případě potřeby je svolává a provádí záznamy z jednání
- spolupracuje na předávání informací o problematice rizikového chování mezi všemi zúčastněnými

Výchovný poradce

- poskytuje poradenskou pomoc a podporu žákům, rodičům/zákonným zástupcům a pedagogům
- vyhledává, zaměřuje se a eviduje žáky se specifickými poruchami učení a žáky ohrožené školním neúspěchem
- zprostředkovává diagnostiku, pomáhá při vytváření individuálních plánů a koordinuje jejich plnění
- spolupracuje při řešení výchovných a vzdělávacích problémů
- podílí se na integraci žáků se zdravotním postižením a žáků – cizinců
- spolupracuje s orgány státní správy a samosprávy, s odbornými pracovišti, s organizacemi a institucemi, které působí v oblasti prevence

Školní psycholog

- poskytuje poradenskou příp. terapeutickou pomoc a podporu žákům, rodičům/zákonným zástupcům a pedagogům
- provádí základní diagnostiku při školní neúspěšnosti
- nabízí podporu pedagogům při práci s třídními kolektivy a vytváří pro ně programy
- poskytuje krizovou intervenci v náročných životních situacích
- úzce spolupracuje s výchovným poradcem a metodikem prevence

Třídní učitelé a ostatní pedagogové

- spolupracují s výchovným poradcem, metodikem prevence, školním psychologem a konzultují s nimi výskyt rizikového chování a výchovné problémy
- rozvíjejí kompetence žáků v oblasti sociálních dovedností
- provádějí monitorování a průběžnou diagnostiku svých žáků a vztahů v třídních kolektivech
- promýšlejí a realizují vhodná řešení problémových situací nebo navrhují opatření, jak situace eliminovat
- vytvářejí při pedagogické činnosti pozitivní klima ve třídě
- podílí se na budování vzájemné důvěry mezi pedagogy a žáky
- podporují spolupráci mezi žáky
- přistupují individuálně k žákům s problémovým chováním
- sledují docházku žáků
- své poznatky a postřehy pravidelně sdílí na pedagogických radách
- jsou v kontaktu s rodiči prostřednictvím třídních schůzek, individuálních konzultací nebo e-mailové komunikace

Ředitel školy

- sleduje účinnost prevence rizikového chování
- sleduje problematiku v kontextu celé školy

6.3 Pedagogický sbor

Personální zabezpečení z hlediska odborné a pedagogické způsobilosti je **velmi dobré**. Vzhledem k počtu učitelů je zajištěna **vysoká aprobovanost** vyučovaných předmětů. Chod školy zajišťuje **ředitel a zástupci pro 1. stupeň a pro 2. stupeň**. Pedagogický sbor je **smíšený** s většinou **převahou žen, věkově pestrý**, od mladých až po zkušené pedagogy.

6.4 Informační zdroje

Pedagogům je k dispozici velké množství **odborné a metodické literatury**. Škola pravidelně odebírá **odborné časopisy** (Prevence, Psychologie). **K předávání informací** slouží **webové stránky** školy, **články** v místním periodiku, **školní časopis** a **nástěnky**. Pro žáky máme zavedenou **schránku důvěry**. Pravidelně se schází a na chodu školy podílí **žakovský parlament**.

7. Vnější zdroje

Hlavním zdrojem odborné a metodické pomoci je **metodik prevence při pedagogicko-psychologické poradně, krajský školský koordinátor prevence a MŠMT**.

7.1 Webové stránky

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: msmt.cz

Prevence: primarniprevence.cz, prevence-praha.cz, prevence-info.cz

Šikana a kyberšikana: minimalizacesikany.cz, sikana.org, e-bezpeci.cz, bezpecne-online.cz

Česká asociace školních metodiků prevence: casmp.cz

7.2 Spolupráce s dalšími subjekty:

- Pedagogicko-psychologická poradna Středočeského kraje
- OSPOD Mnichovo Hradiště a kurátoři pro děti a mládež
- Centrum primární prevence SEMIRAMIS, z. ú.
- Policie ČR
- Městská policie Mnichovo Hradiště
- Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež
- SPC Mnichovo Hradiště
- Pediatři a praktičtí lékaři
- Středisko výchovné péče

Sít' aktuálních kontaktů na spolupracující organizace a instituce je přílohou Minimálního preventivního programu.

8. Cíle a cílové skupiny

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále MŠMT) vydalo na dokument s názvem: **Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže 2019 - 2027**. Hlavním cílem této strategie je prostřednictvím efektivního systému primární prevence, fungujícího na základě komplexního působení všech na sebe vzájemně navazujících subjektů, **snížit míru rizikového chování u dětí a mládeže a minimalizovat jeho vznik**. Z tohoto cíle vychází Školní preventivní strategie ZŠ Studentská Mnichovo Hradiště. Základním principem primární prevence rizikového chování u žáků je **výchova k předcházení a minimalizaci rizikových projevů chování, ke zdravému životnímu stylu, k rozvoji pozitivního sociálního chování a rozvoji psychosociálních dovedností a zvládnání zátěžových situací osobnosti**.

Aktivity školy jsou cíleně směřovány k prokazatelně **efektivní specifické primární** prevenci a **eliminaci** aktivit z oblasti **neefektivní primární prevence**. K rozpoznání a zajištění pomoci včasné intervence nebo krizové intervence zejména v případech **traumatických zážitků** - domácího násilí, šikanování, násilného chování, týrání a zneužívání dětí, včetně komerčního sexuálního zneužívání, ohrožování výchovy dítěte, experimentování s návykovými látkami (legální a nelegální návykové látky), rizikových stravovacích návyků vedoucích k poruchám příjmu potravy (mentální bulimie, mentální anorexie)

8.1 Krátkodobé cíle

- mapovat potřeby v oblasti primární prevence jak u žáků, tak u pedagogů
- pravidelně vytvářet MPP a realizovat ho
- získávat finance na realizaci MPP
- aktivně spolupracovat s rodiči
- zavést fungující předávání informací mezi pedagogy
- podporovat děti při řešení problémů
- zapojit žáky do aktivní tvorby příznivého klimatu ve třídě
- podporovat vhodné aktivity žáků
- aktivně spolupracovat s dalšími organizacemi a institucemi, které jsou zaměřeny na podporu rodin či prevenci rizikového chování
- zavést pravidelné třídnické hodiny
- vytvořit školní preventivní tým

8.2 Dlouhodobé cíle

- zapojovat žáky do aktivní tvorby příznivého klimatu ve škole
- zařazovat kvalitní preventivní programy
- vzdělávat celý pedagogický sbor v oblasti prevence rizikového chování
- posilovat příznivé klima v pedagogickém sboru
- prohlubovat důvěru mezi žáky a pedagogy
- vytvořit příjemné a bezpečné místo pro jednání se žáky a rodiči

- rozvíjet sociální kompetence žáků
- vést žáky k zodpovědnosti za své chování a za svůj život
- podporovat zdravý životní styl
- zajišťovat pestrou nabídku volnočasových aktivit pro žáky
- prohlubovat povědomí žáků o rizikovém chování a o jeho možných následcích

8.3 Cílové skupiny

Žáci – jsou hlavní cílovou skupinou, na kterou jsou zaměřené preventivní aktivity a tedy hlavním zdrojem informací. Nelze je však chápat jako skupinu izolovanou, protože jsou v neustálém kontaktu s dalšími skupinami (učitelů, rodičů a dalších osob ve škole).

Rodiče/zákonní zástupci – mají zásadní vliv na efektivitu preventivních aktivit ve škole. Svou angažovaností mohou účinnost prevence výrazně posílit, naopak pokud s dlouhodobými cíly školy v oblasti prevence nesouhlasí, mohou jej ovlivnit negativně.

Učitelé – odpovídají za preventivní aktivity, zařazení preventivních témat do výuky. Monitorování jejich názorů na situaci ve škole a účinnost preventivních programů má zásadní význam.

Škola – kromě řadových pedagogů mají významný vliv na atmosféru ve škole také další pracovníci školy. Naprosto klíčový je význam vedení školy, dále administrativních pracovníků, školního psychologa a dalších specializovaných pracovníků. Monitoring jejich názorů je důležitý pro dokreslení celkového klimatu ve škole.

9. Realizace primární prevence

9.1 Základní aktivity

Na realizaci primární prevence se podílejí všichni pedagogičtí pracovníci školy včetně pracovníků Školního poradenského centra a prostupuje všemi aktivitami a výukou.

Uplatňuje se především ve výuce těchto předmětů:

prvouka, výchova ke zdraví, občanská výchova, dramatická výchova, český jazyk, přírodověda/přírodopis, chemie, zeměpis, tělesná výchova

Třídní učitelé mají se svými třídami možnost práce v třídnických hodinách. Ty slouží především ke stmelování kolektivu a posilování zdravých vztahů mezi žáky.

Školní řád a společně vytvořená pravidla ve třídě a ve škole jsou velmi důležitou prevencí rizikového chování, zejména nekázně, násilí, šikany a záškoláctví.

Krizový plán určuje postupy školy při výskytu rizikového chování a v krizových situacích.

9.2 Externí spolupráce

Dlouhodobě spolupracujeme s odborným poskytovatelem primární prevence, Centrem primární prevence SEMIRAMIS, z. ú. Jejich vyškolení lektori vedou programy v jednotlivých třídách. Programy probíhají pro každou třídu 2x za školní rok.

Další preventivní programy jsou vybírány a realizovány s ohledem na stávající situaci ve škole a aktuální potřeby žáků. Řídí se také výstupy z evaluace Minimálního preventivního programu z předešlého roku.

9.3 Metody a formy práce

- interaktivní a sebezkušenostní techniky
- blok primární prevence
- prožitkové aktivity
- dotazníkové metody
- individuální konzultace
- skupinové práce
- celoškolské projekty
- komunitní kruhy
- situační intervence
- pobytové akce
- besedy v rámci výuky
- besedy s odborníky
- vzdělávací kurzy a semináře
- přednášky s diskuzí

10. Použité zdroje

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/prevence>

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/pravni-predpisy-1>

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/strategie-a-koncepce-ap-msmt>

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/kontakty>

<http://www.nuv.cz/t/pprch>

<http://www.prevence-info.cz/misto/stredocesky-kraj>

<http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/17/3758/Navrh-doporucene-struktury-minimalniho-preventivniho-programu-prevence-rizikoveho-chovani-pro-zakladni-skoly>

<http://www.prevence-praha.cz/index.php/minimalni-preventivni-program/manual-pro-tvorbu-mpp-zakladni-pojmy?start=5>